

Эхэ хайхан нютагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯДАД ҮНЭН

1921 оной
декабриин 21-нээ
гарана

*Бүгэдэ
арадай
газетэ*

1996
МАРТЫН
7
Хабарай эхин сагаан
бар
Һарын 17
ЧЕТВЕРГ
гарагай 5
№45 (19385)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

Буряад Республикын Правительствода

ХҮН ЗОНОЙ АША ТУҺАДА

Республикын Правительствоын Президиумэй ээлжээтэ заседани хаяхан үнгэргэгдэжэ, хэдэн асуудалнууд зүбшэгдэбэ. 1994 оной ноябриин 17-до Буряад Республикын Правительствоын абаһан "Хүн зониин ба элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудые эм домоор болон медицинэдэ хэрэглэгдэхэ зүйлнүүдээр хангалгыг хэмжээнүүд тухай тогтоолой бэелүүлгын ябаса тухай" асуудалаар республикын элүүрые хамгаалгын министр Б. Г. Бальжиров элидхээ. Дээрэ дурдагдаһан тогтоолыг бэелүүлхэ талаар Элүүрые хамгаалгын министерство зарим тэдэ хүдэлмэри ябуулаа гээд тэмдэглэгдэбэ. Аптекэнүүдтэ болон эмшэлэлгын эмхи зургаануудта ассортиментын ёһоор хараалагдаһан эм домоор болон медицинэдэ хэрэглэгдэхэ зүйлнүүдээр хангалга, тэдэниие гамтайгаар хэрэглэгэ гэхэ мэтэ наринаар хинагдана. Эм домоор хүнгэлэлтэтэйгөөр хангагдадаг хүн зоной бүридхэл хэгдэнхэй. Үнгэрэгшэ жэдэ хүн зониин социальна талаар дэмжэхэ республиканска жасын туһаламжаар 16 мянга гаран үбшэнтэндэ 236 миллион түхэригэй сэнтэй эм дом хүнгэлэлтэтэйгөөр хандагдаа юм. Эм домой зүйлнүүдэй шаһары шалгахын тула хиналта бэелүүлүүддэг инспекцидэ лабораторно хэрэгсэлнүүдые худалдажа абахын тула США-гай 70 мянган доллар Элүүрые хамгаалгын министерство дамжуулаа. Гадна Республиканска оптово-хангалгын аптечнэ баазада эм дом худалдан абахын тула 2 миллиард түхэриг урьһаламжа үгтэһэн байна. Тэхэтэй хамта элүүрые хамгаалгын хамбарида мүнгэ танганай саг болзор соонь үгтэһэнгүи дээрэһээ эмшэлэлгэ-һэргылгын эмхи зургаануудта, аптекэнүүдтэ ба Республиканска оптово-хангалгын аптечнэ баазада саг үргэлжэ хэрэгтэй болодог эм домой зүйлнүүд болон медицинэдэ хабаатай хэрэгсэлнүүд ауталдана. Элүүрые хамгаалгын эмхи зургаанууд үри шэридэ ехээр оронхой, шаһаруулахын туйлда хүрэнхэй. Иимэ хүшэр хүндэ байдалһаа гарахын тула тус эмхи зургаануудыг мүнгэ тангаар хангаха талаар хэмжээнүүдыг абахыг республикын Элүүрые хамгаалгын, Хүн зониин социальна талаар хамгаалгын министрствэнүүд, Россин Федерациин Пенсионно жасын Бурядай Республикадахи отделени уялгалагдаба. Тиин хүн зоной аша туһыг хаража, хямда сэнтэй эм дом эрэмдэг бэетэйшүүлдэ, үндэр наһатай үгтэһэн хүгшэдтэ худалдаха хэрэгыг эрхилхэ туһала гээд Правительствоын Президиумэй заседаниин хүтэлбэрлэһэн республикын Правительствоын Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. К. Агалов онсолон зааба. "Буряад Республикын захиргаануудта документнүүдыг хадгалалгыг хангалга тухай" асуудал харагдаа. Энэ асуудалаар республикын Архивуудай хэрэгүүдэй талаар

гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ Л. Я. Баранникова элидхэл хэбэ. Документнүүдыг гуришуулжа, гүрэнэй хадагаламжада дамжуулха талаар үнгэрһэн жэлдэ ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри республикын эмхи зургаануудта ябуулагдаһан байна. Хамта дээрэ 26275 хэрэгүүд тушаагдаа.

Республикын Хүдөө ажахын министрствэдэ, "Селенгинский ЦКК", "Байкалрыбхоз" гэхэн акционернэ бүлгэмүүдтэ, Агнууриин нөөсөнүүдыг харуулаха талаар управленидэ, "Бурятавтодор" гүрэнэй предприяtida, "Бурятия" страховой фирмэдэ, Бурядай гүрэнэй университеттэ, Семашкын нэрэмжэтэ республиканска больницада, Улаан-Үдэ хотын Октябрьска, Советскэ районуудай, Хориин аймагай захиргаануудта документнүүдыг архивта хадгалалагдахаар бэлдэхэ талаар горитой хүдэлмэри ябуулагдаа. Гадна хүн зоной архивта хандаха ушар олошоронхой. Үнгэрһэн жэлдэ 23 мянга гаран гэршэлэлгэ-справканууд архивуудһаа үргэн зондо үгтэһэн байха юм. Тимэһээ документнүүдыг саг болзортонь бүридхэжэ, архивта тушааха хүдэлмэриин шухала байһаниинь ойлгосотой.

Гэбэшье документнүүдыг үгы болгохо ушарнууд үзэгдэһөөр. Хүн зониин ажаһуудалай талаар хангадаг министрствэдэ, "Забайкаллес" нэгэдэлдэ 1972-1989 онуудай документнүүд хайша хэрэгээр тэдэндэ хандаһан дээрэһээнь үгы болгогдоо. Захааминай аймагай Санагын совхоздо, Хойто-Байгалай аймагай Байкальскын, Гоуджекидэй сельсоветүүдтэ, "Победа" колхоздо болон бусад эмхи зургаануудта документнүүд түймэрэй үедэ шатаһан байна.

Гүрэнэй мэдэлэй байһан аад, акционернэ бүлгэмүүд болрогдоһон Тимлюйн асбоцементнэ, "Теплоприбор" заводуудта, "Бурятавтотранс", "Бурятрыба" нэгэдэлнүүдтэ болон бусад эмхинүүдтэ 1986-1987 онуудай документнүүд бүридхэгдэнэгүй. Мүнөө үедэ тараагдаад байһан Хэжэнгын аймагай Заһаһатын, "Первомайскын", Ушхайтын, Ородой, Чисаанын совхозуудай документнүүд гүрэнэй хадагаламжада оруулагдаагүй.

"Архивна жаса ба Буряад Республикын архивууд тухай" Хуулитай зохилдуулан, архивай документнүүдыг нарин нягтаар хадгалха бүхы арга боломжонуудыг элсүүлхыг республикын министрствэнүүд, эмхи зургаанууд, аймагуудай захиргаанууд, предприятинүүд болон бусад ажахынуудай хүтэлбэрлэгшэд уялгалагдаба. Хүн зониин ажаһуудалай талаар хангаха министрствэдэ, "Забайкаллес" нэгэдэлдэ документнүүдыг үгы болгоһон ушарыг шалгахы тухай комисси бүридхэгдэхэ болонхой.

"Буряад Республикын захиргаанай территориальна байгууламжа тухай" Буряад Республикын Хуулиин проект зүбшэн хэлсэгдэжэ, Арадай Хуралай сессиин үзэмжэдэ тариха гэхэн шиидхэбэри абтаа. С. РИНЧИНОВ.

ДЭМЖЭЛГЭ ҮЗҮҮЛХЭ

Ийагай газетнүүдыг экономическа талаһаань дэмжэхэ түрүүшын ээлжээнэй хэмжээнүүд Правительствоын тогтоолоор баталагдаба. Ийагай газетнүүдэй материално-техническа үндэһэ һууриин бэхжүүлхын тулар редакциянуудтан эмзэлтэ мүнгэ зөөри һомоологыг 1996 оной нютагай бюджет соохараалхыень республикын аймагуудай нютагай өөһэдыгөө хүтэлбэрлэгын зургаануудта дурдагдаба. Тингэжэ "Олондомэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд болон хэблэһыг хүгжөөлгэ" гэхэн бүлэг республикын социальна-экономическа хүгжэлтын жэл бүриин түсбүүд соо хуулиин ёһоор һууриин эзэлхэ байна. Энэ документтэй зохилдуулан, Олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд болон полиграфийн талаар комитет хүдөөгэй газетнүүдэй редакциянуудай журналистнуудай мэргэжэл дээшэлүүлхэ программа бэлдэхэ юм.

Хүдэлмэриин бүлэг "Ийагай (городской) газетнүүдыг экономическа талаһаань дэмжэлгэ тухай" Буряад Республикын Хуулиин проект зохёожэ эхилбэгэжэ мэдээсэгдэһэн.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствоын хэблэлэй албан.

АЛТАШАДАЙ ЗУБЛӨӨН

Захааминай аймагай алта малтагшадай артельнүүдэй түрүүшын зублөөн хая боложо үнгэрбэ. Зублоон дээрэ үгэ хэлэгшэд алта угаадаг үйлдбэриин мүнөөдэрэй гол шухала асуудалнуудыг зүбшэн хэлсэһэн байна.

Тодорхойлон хэлэбэл, Буряад Республикын валютна жасаһаа хүнгэлэлтэтэй урьһаламжа абаха, геолог-ишэнжэлгын хүдэлмэри ябуулха, хэбтэшэнүүдыг бүри гүнзэгыгөөр ишэнжэлхэ гэхэн тобиолол хэгдээ. Налогүүдыг саг соонь түлөөгүй артельнүүдэй лицензи ханаха тухай асуудал шаһангаар табиха хэрэгтэй гэлсэбэ. Ашаглагдаһан газараа урданайнь түхэлдэ оруулха,

хайжаруулха хүдэлмэридэ онсо анхарал хандуулха тухай мүн лэ хэлсэгдээ.

"Зэдын комбинат", "Технопарк" гэхэн акционернэ бүлгэмүүдэй директорнууд В. И. Полянский, И. В. Михалёв, алташадай артельнүүдэй хүтэлбэрлэгшэд И. М. Подскребышев, П. А. Костылев, "Бурятгеология" нэгэдэлэй түбэй геолог-геофизическэ экспедициин ахамад геолог Ю. П. Гусев, бусадшыг мэргэжэлтэд Захааминай аймагта алта малтан абаха асуудалаар һанамжанууд а хэлэхэдэ, хадата хизаарай экономико хүгжөөлгэдэ энэ һалбарин гол һуури эзэлдэг болохо тухай тэмдэглээ. Манай корр.

РЕКТОРЫЕ ХУНГАБА

1996 оной мартын 1-гэ Бурядай гүрэнэй университеттэ ректорыг хунгаха хунгалта үнгэргэгдөө. Ректорэй тушаалда хоёр кандидат дэбжүүлэгдэһэн байна. Хэд бэ гэбэл, Степан Владимирович Калмыков Гунга-Нимбу Бидияевич Дангарон хоёр мүн.

Кандидатуудай програмнууд ехэ һонин, угхатай байба. Оюутагай стипенди, багшанарай салын хүлһэн тухай, хүдэлмэрилэгшэдэй байра байдал түхээрхэ тухай ба бэшэшье асуудалнууд эдгэнэй програмнууд соо оруулагдаһан байгаа.

Хари гүрэнэй университетүүдтэй харилсаа байгуулха хэрэгтэй гэжэ кандидатууд тон ади һанамжыга элчрэхэйлээ.

Энээнэй һүүлээр хунгалтага хабаадагшад нуюсаар дуугаа үгэбэ. Хунгалтын дүнгүүдээр С. В. Калмыков булжа гараа.

—Новосибирскын гүрэнэй университеттэй Бурядай филиалтай ишилэн хамтарбадги. Хоорондоо эбтэйгээр хүдэлжэ, Буряад орондоо аштай туһатай, эргэм һуралсалда таарамжатай хэрэгтэй бүтээжэл ябая,— гэжэ С. В. Калмыков үгэ хэлэхэдэ тэмдэглээ.

Хүшэр хүндэ сагта энэ тушаалда хунгадаһаарнь С. В. Калмыковые бүхы оюутагай зүгһөө амаршалаар, үрэ түгэсөөр ажалаһыень, элүүр энхэ ябахыень хүсэнбдги.

Эржена САНГАДИЕВА,
Светлана ЖИГЖИТОВА,
БГУ-гай 1-дэхи курсы оюутад.

Сагаалган-96

**СОГТОЙ НААДАН
ЗЭДЭЛЭЭЛ ДАА!**

Хабарай ами оруулхан мартын 1-нэй үдэр газаамнай мандаад, айхабтар гоё сагай уларил тогтоод байгаа бэлэй.

Хоца Намсараевай академическэ театрай газар хүхюутэй, зугаатай олон хүн суглараа. Шэнэ хаһын нэбшээн доро Эхирэд-Булагадай, Алайрай, Баяндайн, Ойхоной аймагуудай зон Сагаалганайгаа найр наада тус театр соо тэмдэглэхээ, хүндэтэ зонтоёо золгохоёо ерэнэн байна.

Түрүүшээр Бурядай академическэ театрай артистнар заншалта шог ёгто зүжэгөө бэлэглэбэ. һүүлээрнь, забһарлалай удаа, тайзан дээрэ Ойхоной түлөөлэгшэдые ударидаһан Байгал үбгэц, Ангар басагантаяа гараба.

Хүхэ далайн эрьедэ ажаһуудаг улад зон хэтэ мүнхэдэ ори ганса, алтанһаа

үнэтэй газар дайдадаа тогоо нэрэжэ, сагаан эдээнэй дээжэ үргэдэг, хада уулынгаа эзэдые хүндэлдэг заншалтай юм. Ёһо гуримаа алдаагүй ойхонойхид, хамаг дүрим заншалаар тайзан дээрэ хүндэтэ айлашэдые утгажа, Сагаан нараар золгоод, амжалта хүсэхэн үрэлнүүдые хэлэбэ.

**Хараасгайн наадан,
Халихадаа наадан,
Хамаг зоной наадан,
Хатархадаа наадан.**

гэнэн ёохороор баруун бурядай хатар нааданай "Магтаал" ансамбль концертээ эхилбэ. Тус ансамблин гэшүүд уг гарбалаараа барандаа Усть-Ордын газар дайдаһаа юм. Харин ансамблин эдэбхитэй гэшүүн, дуушан Надежда Манжуевна Мишинагай тоонто нютаг Ойхоной жэжэ олтирогуудай нэгэн Огул болоно. Мүнөө

тэрэ олтирог үгы боложо, гансал сагаан ханшагтай үбгэд, хүгшэдэй зугаада ханагдадаг.

Түрэл нютагай татасые хүн бүхэн хэзээшье зүрхэ сэдхэхэлээрээ мэдэрдэг гээшэ. 3-тайхан Саша Хабитуев түрэлхидтээ Алагуй нютагаһаа Улаан-Үдэ нүүжэ ерэнэн юм. Зүүн Сибириин соёлой ба искусствын академиин хатарай багша Александр Одоевич Хабитуев тэрэ гэхээр Улаан-Үдэ, Москва, Киргиз гүрэнэй хото, хүдөөдэшые һураһан, ажаллаһан намтартай. Тиигэбэшые мүнөө болоходо, Александр Хабитуевай эгээл ехэ хүсэл зоригынь— түрүүшынхиеэ хүдөө шоройдуулхан газар дайдадаа ошожо, зонтоёо уулзаха, эдиршүүлдэ, хүүгэдтэ уран бэлигээ дамжуулха, хатар наада зааха эрмэлзэл юм. Түрэл дайдаа түүрэн магтаха зорилготой арадай аман зохёол заадаг Валентин Владимирович Хагдаев суг хүдэлдэг нүхэрэйнгөө эрмэлзэл мүн лэ дэмжээ һэн.

Үнэхөөрөө, тоонто нютагаа бусажа, эрьежэ байха хэрэгтэй. Сугларагшадай дундаһаа республиканска

халдабарита үбшэ аргалдаг больницын ахамад врачай орлогшо Людмила Борисовна Бальжанова энхэргэн мэдэрэлээр түрэл Ользон нютагаа дурсаа бэлэй.

—"Гүүлүүн түмэр" гэжэ баян хэшэгтэй, үзэсхэлэн хайхан газар манай Баяндайн аймагта бии юм. Тэндэл минии эдир наһан үнгэрөөл даа. Табатайһаа морин дээрэ мордожо, тала дайдаар хэды гүйлгэгдэһэн гээшэб!

Мүнөө Баяндайда түрэл гаралнайшые барандаа наһа баража, үгы юм. Усть-Ордада гансал Пётр Протасович Васильев нагасамни бии. Нажартаа түрэл хайхан нютагаа гэр бүлөөрөө эрьед ерэхэ хүсэлтэйб,— гэжэ Людмила Борисовна хэлээ һэн. Энэ хөөрэдөөнэй үедэ тайзан дээрэ хатар наадан үргэлжэлөө:

**Бохир, бохир хатараяа,
Борьбын шалаа гаргаяа,
Буха шэнги зохороя
Хоолойн шалаа гаргаяа—** гэжэ "Наран Гоохон" ансамбль. Эхирэд-Булагадаһаа уг гарбалтан дуу хатараяа зэдэлүүлбэ.

Һүүлээрнь, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой

эблэлэй Президент Д.Н. Дугаров амаршалгын үгэ хэлээ. Ирагуу хайхан хоолойгоор буряад дуунуудыг гүйсэдхэжэ, РСФСР-эй габыата артистка Клавдия Доржиевна Шулунова нэръемэ альга ташалганда хүртөө. Буряад ороноо суурхуулхан барилдаашан, мүнөө олзын хэрэг эрхилэгшэ Геннадий Николаевич Манжуев Сагаан нараар сарюун хайханаар нютагаархидаа мүн лэ амаршалаа.

Нютагаархидай уулзалгын түгэсхэлдэ театрай фойе соо удаахан лэ "Айдуусай", "Ягаруухай", "Холисохо" гэхэ мэтын ёохорой дуунууд амар мэндын үрэлнүүд хэлэгдээ даа.

Е. ЦЫБЕНОВА.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Зүүн Сибириин соёлой ба искусствын академиин багша В. В. Хагдаев, Сагаалганай найр наада нээбэ Байгал үбгэн Ангар басагантаяа Ойхоной түлөөлэгшэдые ударидабэ; "Магтаал" ансамбль дууһаа зэдэлүүлнэ; Г. Н. Манжуев нютагаархидаа амаршална.
С. БАЛДУЕВАЙ фото-зурагууд

Буряад Республикын Конституцийн 14-дэхи статьягай нэгэдэхи хубие, 113-дахи статьягай хоёрдохи хубие найруулан тодорхойлох тухай

Буряад Республикын Конституционн Сүүдэй түрүүлэгшэ О.В. Хышиктеувай, судьянар Е.А. Мурзинагай, А.Д. Улымжиевэй бүридэлтэйгөөр.

Буряад Республикын Конституционн Сүүдэ асуулга эльгээн Буряад Республикын Президентын түлөөлэгшэ С.Н. Буддаевай, заседанида уригдаһан Буряад Республикын Арадай Хуралай түлөөлэгшэ К.О. Усеновэй, Буряад Республикын юстицийн министр Б.Н. Ботоевой, Буряад Республикын Президентын ба Правительствын Аппарадай Гүрэнэй-хуули сахилгын управленийн начальник О.Н. Бурковагай хабаадалгагайгаар.

Буряад Республикын Конституцийн 101-дэхи статьяе (4-дэхи хуби), "Буряад Республикын Конституционн Сүүд тухай" Буряад Республикын Хуулийн 56-дахи статьяе, 3-дахи статьягай 4-дэхи ба 7-дохи хубинууды хүтэлбэри болгон, сүүдэй нэмэл заседани дээрэ Буряад Республикын Конституцийн 14-дэхи статьягай нэгэдэхи хубие, 113-дахи статьягай хоёрдохи хубие хаража үзэбэ.

Буряад Республикын Конституцийн 14-дэхи статьягай нэгэдэхи хубие, 113-дахи статьягай хоёрдохи хубие найруулан тодорхойлох тухай Буряад Республикын Президентын асуулга болбол "Буряад Республикын Конституционн Сүүд тухай" Буряад Республикын Хуулийн 23-дахи статьяда үндэһэлэн, тус хэрэгы хаража үзэхэ шалтагаан болоһон байна.

Буряад Республикын Конституцийн эндэ нэрлэгдэһэн статьянуудай дүримүүдтэ тодо бэшэ ойлгосонууд бии байгаа.

Судья Е.А. Мурзинагай элдхэлые, Буряад Республикын Президентын түлөөлэгшын тайлбаринуудые, мүн уригдаһан хүнүүдэй үгэ хэлэлгы шагнаад, энэ хэрэгэй материалнуудые шэнжэлһэнэй удаа Буряад Республикын Конституционн Сүүд иигэжэ тодорхойло:

Буряад Республикын Конституцийн 14-дэхи статьягай нэгэдэхи хубида, 113-дахи статьягай хоёрдохи хубида үгтэһэн конституционн дүрмие "хубилгагдаа", "хубилгагдаха тухай", "Буряад Республикын Конституцийн тус бүлэгэй дүримүүд... хубилгагдажа болохогүй", "...Буряад Республикын Конституцийн 1-дэхи, 2-дохи, 10-дахи бүлэгүүдые хубилгаха тухай дурадхал", "Конституционн суглаан" тухай ойлгосонууд ондо ондоогоор тайлбарилгагдажа болохо байна гээд Буряад Республикын Президентын асуулга соо тэмдэглэгдэнэ.

1. Буряад Республикын Конституцийн 14-дэхи, 63-дахи, 86-дахи, 112-дохи, 113-дахи, 114-дэхи статьянууд соо текстыень хубилган шэнэлхэ талаар ябуулга тодорхойлхын тула "хубилалта", "нэмэлтэ" гэхэн ойлгосонууд хэрэглэгдэнэ. Конституцийн текстдэ хэрэглэгдэһэн "хубилалта" гэжэ үгын удхые иигэжэ ойлгохо үндэһэн хуури олгоно: а/ Конституцийн текстдэ, тэрэнэй бүлэгүүд ба статьянуудта хубилалтануудые оруулжа, хуушан удаа шанарыень нэргээн шэнэлхэ, б/ шэнээр хаража үзэхэ, ондоогоор хэлэбэл, шэнэ Конституци, тэрэнэй бүлэгүүд ба статьянуудые баталан абаха. "Нэмэлтэ" гэхэн үгын удааар Конституцида "нэмэлтэ" оруулха, Конституцийн бүлэгүүд ба статьянуудые тодорхойлоготой холбоотой ябуулганууды хэжэ болохо гэхэн ойлгосо үгэнэ. Яахадааб гэхэдэ, Конституцида, тэрэнэй бүлэгүүд ба статьянуудта нэмэлтэнүүдые оруулхада, хубилалта болохо байна: тэдэн шэнээр "ойлогдожо", конституционн хуушан дүримүүд шэнэ удхатай боложо болохо ха юм. Ушар тиимэһээ Конституцида нэмэлтэнүүдые оруулга тэрэни хубилгалгын нэгэ түхэл шэнжэ болно.

2. Буряад Республикын Конституцийн 1-дэхи бүлэг республикын конституционн байгууламжын үндэһэн хуури баталдаг. Тус бүлэг соо найруулагдаһан онсо удхы хараада абан, тэдэн, Конституцийн бусад бүхы дүримүүдэй үндэһэ хуури болодог гэжэ тоологдодог дээрэһээ Буряад Республикын Конституцийн 14-дэхи статьягай нэгэдэхи хубида иигэжэ баталдагана: "Буряад Республикын Конституционн байгууламжын үндэһэн хуури болодог Буряад Республикын Конституцийн тус бүлэгэй дүримүүд тус Конституцияар тогтоогдоһон гуримһаа ондоогоор хубилгагдажа болодоггүй".

Энэ ушарта "дүримүүд" гэхэдэ, заагдаһан бүлэгэй бүхы статьянуудай бүхы ямаршы дүримүүд хараада абгана. Статья бүхэниинь Буряад Республикын конституционн байгууламжын элемент болодог ямар нэгэ дүримы баталдаг, харин бүхыдөө нэрлэгдэһэн байгууламжын үндэһэн хуури болодог. Ушар тиимэһээ статья бүхэнэй дүримүүдые ямаршы аргаар хубилгалга, үгс гэбэл, бүхы статьянууды хубилгалга бүхы бүлэгы хамта дээрэн хубилгаха гэхэн удхатай, Буряад Республикын Конституцийн 14-дэхи статьягай нэгэдэхи хуби Буряад Республикын Конституцияар тогтоогдоһон

гуримһаа ондоогоор хубилгагдажа болодоггүй.

3. Дээрэ дурсагдаһан найруулануудһаа уламжалан, 1-дэхи, 2-дохи, 10-дахи бүлэгүүдые (Буряад Республикын Конституцийн 113-дахи статьягай хоёрдохи хуби) хубилалтатай холбоотой дурадхалууд тухай хэлэхэдэ, эдэ бүлэгүүд бүхэни хубилгаха тухай, үгс гэбэл, бүхы бүлэгы хамта дээрэн хубилгаха тухай дурадхал хараада абгана. Эндэ хэлэгдэһэн юмэн Буряад Республикын Конституцийн "Буряад Республикын Конституцида оруулха хубилалта тухай дурадхалуудые оруулжа болохо..." гэхэн үгэнүүд ямаршы хизаарлалта хэхэ тухай хэлэнгүй, тиимэһээ "хубилалта тухай дурадхалууд статьянуудай гү, али статьянуудай зарим дүримүүдтэ, Конституцийн бүлэгүүдтэ хабаатай байжа болодог гэхэн тобиолол Буряад Республикын Конституцийн 112-дохи статьягаар баталагдана. Конституцийн 1-дэхи, 2-дохи, 10-дахи бүлэгүүдэй дүримүүд гансал бүлэгүүды бүхыдэн хараада абаха бэшэ, мүн Буряад Республикын 113-дахи статьягай нэгэдэхи хуби хараада абгана.

4. Буряад Республикын Конституцийн 113-дахи статьягай, 2-дохи ба 3-дахи хубинуудай дүримүүдтэй Конституционн суглаанай тааралдаг тухай асуудал тухай сүүдтэ эльгэһэн бэшэг соо хэлэгдэнэ.

Эндэ дурдагдаһан дүримүүдые тайлбарилхада иимэ байна:

2. "Буряад Республикын Конституцийн 1-дэхи, 2-дохи, 10-дахи бүлэгүүды хубилгаха тухай дурадхалай Арадай Хуралда хунгагдаһан бүхы депутатуудай дүрбэнэй гурбан хубяар дэмжэгдэбэл, республиканска хуулигай зохидуулан, Конституционн Суглаан зарлагдаг.

3. Конституционн Суглаанай эрхэ түлөөлэгэнүүд ба ажал ябуулгын гурим Буряад Республикын хууляар

тодорхойлогдодог".

Буряад Республикын Конституцийн 113-дахи статья соо Конституционн суглаан тухай хэлэгдэнгүй. Тус Суглаан ямар байхаб, ямар эрхэ түлөөлэгэнүүдтэй байхаб, хайшан гээд зарлагдаха, ажаллаха ёһотойб - эдэ бүхы асуудалуудта Буряад Республикын Конституционн сүүд бэшэ, харин республиканска хуули харюу үгэхэ ёһотой.

Буряад Республикын Конституционн Сүүд "Буряад Республикын Конституционн Сүүд тухай" Буряад Республикын Хуулийн 23-дахи, 38-дахи, 56-дахи статьянууды хүтэлбэри болгон, эндэ найруулагдаһанай үндэһөөр иигэжэ тогтообо:

1. Буряад Республикын Конституцийн 14-дэхи статьягай нэгэдэхи хубида, 113-дахи статьягай хоёрдохи хубида хэлэгдэһэнэй ёһоор Буряад Республикын Конституцийн 1-дэхи, 2-дохи, 10-дахи бүлэгүүдэй дүримүүды хубилгаха гэхэдэ, Буряад Республикын Конституцийн тус бүлэгүүд ба статьянуудай текстүүдтэ (нэмэлтэнүүдые оруулалсан) ямаршы хубилалтануудые оруулжа болохо гээд ойлгохо хэрэгтэй.

2. Буряад Республикын Конституцийн 14-дэхи статьягай нэгэдэхи хубиндүрим гэхэдэ, Буряад Республикын Конституцийн заагдаһан бүлэгэй ямаршы статьягай дүримүүды хубилгаха гэбэл, үнэндээрээ бүхы статьянуудые, бүхы бүлэгы хубилгаха гэжэ ойлгогдохо, Буряад Республикын Конституцийн 14-

дэхи статьягай нэгэдэхи хубин ёһоор Буряад Республикын Конституцияар тогтоогдоһон гуримһаа ондоогоор хубилгагдажа болодоггүй.

3. Буряад Республикын Конституцийн 113-дахи статьягай хоёрдохи хубида тааралдуулан, Буряад Республикын Конституцийн 1-дэхи, 2-дохи, 10-дахи бүлэгүүдтэ хубилалтануудые оруулха тухай дурадхал эндэ дурдагдаһан бүлэгүүдтэ ямаршы хубилалтануудые (тэрэ тоод бүлэг бүридэ гү, али бүхы дээрэн) оруулхада болохо гэжэ тоологдохо ёһотой.

4. "Буряад Республикын Конституционн Сүүд тухай" Буряад Республикын Хуулийн 56-дахи статьягай үндэһөөр Буряад Республикын Конституционн Сүүдэй зүгһөө Буряад Республикын Конституцие найруулан тодорхойлоһон ушар Буряад Республикын гүрэнэй засагай бүхы түлөөлэгэтэ, гүйсэдхэлгын, сүүдэй зургаануудта, нотагай өөһэдыгөө хүтэлбэригэй зургаануудта, предприятинууд, эмхи зургаанууд, организацинууд болон тушаалта нюурнуудта, эрхэтэд ба тэдэнэй нэгэдэлнүүдтэ тусхайтаар абтаһан уялгата хэрэг болно.

5. "Буряад Республикын Конституционн Сүүд тухай" Буряад Республикын Хуулийн 39-дэхи статьягай үндэһөөр тус тогтоол сонсохогоһоной удаа хэсэндээ ороо, эсэсэй шиидхэбэри болно. Тиимэһээ гомдол оруулжа болодоггүй.

6. "Буряад Республикын Конституционн Сүүд тухай" Буряад Республикын Хуулийн 41-дэхи статьягай гурбадахи хубиин үндэһөөр тус тогтоол баталан абтаһан үдэрһөө хойшо 5 үдэрһөө удааруулангүйгөөр олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ толилогдохо ёһотой.

Буряад Республикын Конституционн Сүүдэй түрүүлэгшэ О. ХЫШЕКТЕУЕВ.

Буряад Республикын Конституционн Сүүдэй судьянар Е. МУРЗИНА, А. УЛЫМЖИЕВ.

СПОНСОРНУУД ТУҢАЛНА

Һүүлэй жэлнүүдтэ хэды олон уншасатай, һонирхолтой журналнууд мүнгэ үгы дээрэһээ хаагдаа гээшэб. Манай Буряадай ори ганса "Байгал" журнал баһал мүнгэнэй талаар яһала тулюурхан, тиибэшые гаражал байна гүб даа. Энэ хүшэр сагта гансал бюджетһээ мүнгэ абаад байхын аргагүй дээрэһээ, бидэнэр хажуу тээһээ спонсорнууды бэдэрнэбди. Жэшэнь, нёдондо жэлэй 5-дахи дугаар бэлдэжэ гаргахадманай, Хойто-Байгалай аймагай захиргаан мүнгөөр гүйсэд туһалаа һэн.

Энэ жэлэй 2-дохи дугаар бүхыдэнэ ЛВРЗ-

дэ зориулаабди. Харин удаадахи дугаар соогоо Захаминай аймагай ажабайдалы дэлгэрэнгыгээр харуулан барлахабди.

Мүн лэ энэ жэлдэ Буряадаимнай элита ехэ поэт Дондок Улзытуевай түрэнһөөр 60 жэлэй ой гүйсэхэнь. "Байгал" журнал нэгэ дугаараа бүхыдэнэ Д. Улзытуевай зохёохы намтарта зориулхаар хараална.

Хүндэтэ уншагшад! "Байгал" журналдаа өөһэдынгөө һанамжа дурадхалууды бэшэжэ, захил хэжэ байгыт.

Р. ШОЙМАРДАНОВ,
поэт.

Сагаалган-96

ХУЛГАНААНУУД ТАЙЗАН ДЭЭРЭ УРИГДААД...

Нэгэшье сүлөө нууригүи болотороо дүүрэн зоной нууһан зал соо бүрээгээ үлээгдэнэй һүүлээр хонгор залуухан хүбүүн басаган хоёр тайзан дээрэ гаража ерээд, суглараад байһан зониие Сагаан нараар халуунаар амаршалба.

Удаань Гал улаан хулгана жэлэй ороһоной баяр ёһолол һонирхолтоigoор эмхидхэгдэжэ, зал соо нууһан бүхы хулгана жэлтэн тайзан дээрэ гарахаар уригдаба. Тиин хулгана жэлтэй багшанар болон хүмүүжүүлэгшэд тайзандээрэ нуурияа эзэлжэ, шабинанынь хүмүүжэмэлнүүдынь хажуудань зогсобо. Тэдэнэр бултал тусхайгаар амаршалагдажа, гарай бэлэгүүдтэ хүртэбэ.

Энэ Буряадай 1-дехи лицей-һургуулида боложо байһан үйлэ хэрэг.

Тайзан дээрэ уригдагшадай дундаһаа эгээл аха заха хулгана жэлтэй багша Даша-Нима Цыбикович Доржиевта үгэ үгтэбэ.

Хүндэтэ үхибүүд, багшанар, айлшад таанадаа улаан хулгана жэлээр амаршалнабди. Үдэр бүхэндэ уулзажа, үгээ хэлсэжэ байдаг хадаа юун олон олон юумэ хэлэжэ байхабиб даа. Бүгэдэндэтнай амар жаргалан хүсөөд лэ, үгээ дүүргэхэмни, гэхэтэйнь тэндэ "Дуугаа дуулагты!" гэжэ зал сооһоо хашхаралдахадань, Даша-Нима Цыбикович дуу бэлэг бариха баатай боложо, "Эрбэд эрбэд соохор" тухай дуулажа, олоной ханаае ханааба хэбэртэй.

Удаань Цыбан ламбагай (түрэлхидэй нэгэн болодог) тайзан дээрэ уригдаба. Ламбагай зониие мүн лэ

Сагаан нараар амаршалаад, арбан хоёр жэлье юундэ ама сагаан хулгана эхилдэг юм гэнэн тайлбариие үхибүүдтэ тодорхойгоор хөөржэ үгэхэ зуураа, "Хулгана ухаатай хүбэлгэн байшоо, таанадыешье тиимэ байхыетнай хүсэнэб", - гэбэ. Үшөө тиихэдэ Намсарай бурхан, гурбан эрдэни зэндэмэни тухай хэлэжэ үгөөд, сагаан замаар, сагаан заяагаар элүүр энхэ ябахые үрээгээ.

Тус һургуулиин бүхы коллективэй суглараад байһан Сагаан нарын найр нааданиие угтуулан үнгэргэгдэн хэмжээ ябуулгануудай дүнгүүд эндэ сонсохогдожо, шалгарһан, түрүүлһэн нурагшадта гар бэлэгүүд барюулагдаба. Жэшэнь, 9-11-дехи классуудай хүбүүдэй дунда эрын гурбан наадан үнгэргэгдэн байгаа. Тэндэ Булат Жамбалдоржиев, Баясхалан Галсанов, Буянто Содномов гурбан шалгараа гээд дуулгагдаба. Үндэнэн арадай барилдаагаар абсолютна чемпион болоһон ЦыденДылгиров (10"б" класс) халуун альга ташалган доро бэлэгээ абаба.

Бүхы классуудай хамтын хэмжээ ябуулгын дүүрэхэдэ, класс бүхэн тус-тусгаа таража найраа үргэлжэлүүлбэ.

Би 5-дахы класста ошобоб. Багшанарынь, хүмүүжүүлэгшэдынь, түрэлхидынь байба. Сагаан нарын баярай стол сагаан эдегээр салгидан байба гэмээр, тоһон, зөөхэй, хүшөөһөн, аарса хүрэтэрөө бии, бууза, баримал, шарамал зүйлнүүд, юрэдөө дүүрэн харагдана.

Үхибүүд баяртайнууд, хүжюунүүд столдо барандаа

һууба. Гансата халуун буузада аһана, буряадууд хадаа буряадууд. һүүлээрнь амтатай хоолтойгоор сай уужа садаад, концерт наада харуулба. Хоёр можо болоод, КВН үнгэргэжэ мүрьсэбэ. "Жороохонуд" "Сабидарханууд" хоёр тэн тэрээ тэмсэжэ ябатараа, эсэсэй эсэстэ 2 очкогоор үлүү гараһан, "Жороохонуд" булижа баярлаба даа.

Эдэнэр эхэ, эсэгэ тухай дуу дуулажа, онһон үгэнүүдые хэлсэжэ, буряад ёһо заншалаа хэр зэргэ мэдэхээ харуулжа, хэр олон үрэлнүүдые мэдэхэ байһанаараа мүрьсэжэ, урмашан хаража, шагнажа нуугшадаа хүхээгээ.

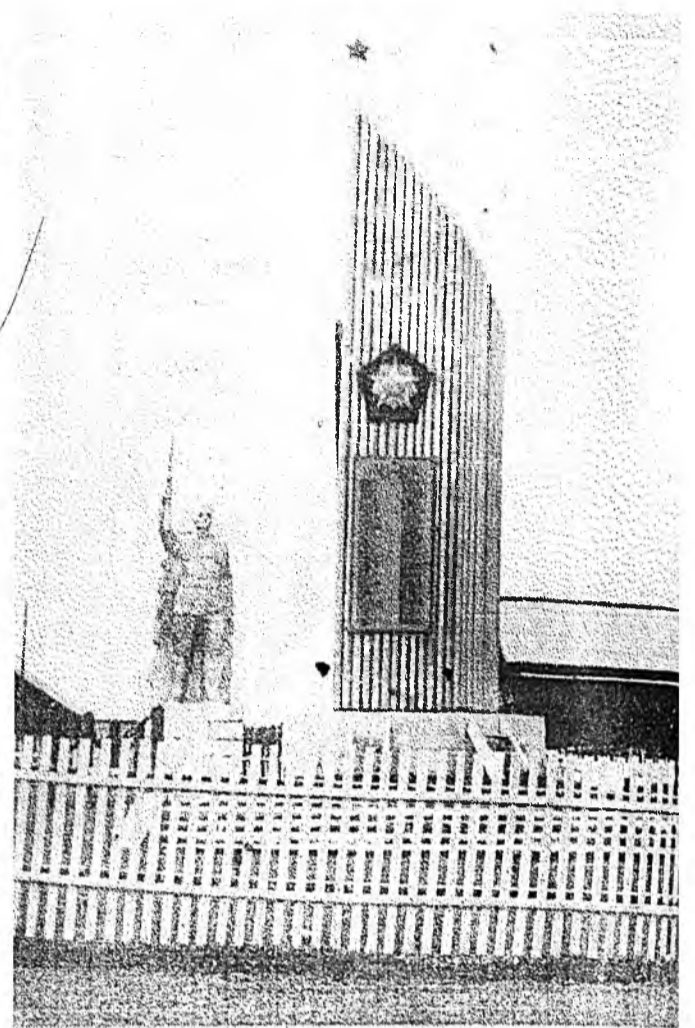
Классай хүмүүжүүлэгшэ Любовь Бадмацыреновна Цыренжаповатай хамта БГУ-гай буряад хэлэ бэшгэй факультедэй студентка, энэ һургуулиие дүүргэжэ гараһан Вика Дугарова 5-дахы классай "Сагаалган-96" үнгэргэлсэһэн байна.

Иигэжэ һургуули һударнуудташые багшанар ба гэртэхинтээ хамта Сагаалганиие тэмдэглэжэ эхилһэмнай һаянай. Эндэ хүгшэн залуугүй зэргэ хабаадажа, дүй дүршэлөөрөө андалдажа, ёһо заншалаа мэдэлсэжэ, хубаалдажа, эдэбхитэй хабаадалгаараа үхибүүдэ хүмүүжүүлэхэдэмнай хэдэ хайхан бэ даа!

Тээд хорюултай саг байгаа һэн. Тиигэшье һаань, нюужа, хабшажа байжа, һайн хайхан ёһо заншалнуудаа хадагалжа, сахижа шадаабди. Тэдэнээ улһм һалбаруулха, мандуулха, наринаар сахиха шухала. Эдэ бүгэдэ 1-дехи лицей-һургуулида ёһотойгоор баримталагдадаг байна.

В. ТОГТОХОЕВА.

Наангин хүшөөнүүд

ЯМАР СЭНТЭЙГЭЭР ТУЙЛАГДА ҺАНИИЕ МАРТАЖА БОЛОХОГҮЙ!

Аймагаймнай сомон бүхэнэй харьяата түб тосхонуудай хүд зоной олоороо ябадаг талмай дээрэнэ Эсэгэ ороноо хамгаалгы Агууехэ дайнда хабаадалсан, баатарай үхэлөөр унагшадта зориулагдаһан хүшөөнүүд бодхоогдонхой юм. Тиимэ нэгэ хүшөө манай Арзагун тосхондошые бии. Тэрэнэй шиур талынь самбар дээрэнэ 130 гаран хүнүүдэй нэрэ, обог, фамилинууд аржыса бэшээтэй байдаг. Эдэнэр хадаа үнгэрһэн дайнай жэлнүүдтэ эдэб фронтнууд дээрэ фашистнартай тэмсэн, улаан шуһаяа аджажа, баатарай үхэлөөр унаһан гэшэ.

Манай гааргынхид жэл бүхэндэ, илангаяа Илалтын үдэр, энэ хүшөөдэ баглаа сэгсгүүдые табихадаа, нэрэ хүндыетнай мартангүй үргэжэл ябанабди гээд хэлэгшэбди.

Самбар дээрэ аха дүү Номшиевуудай, Очировуудай, Магиновуудай, Балдановуудай нэрэнүүд бэшээтэй юм. Эдэнэрнай нэгэ айлай дүрбэ-дүрбэн хүн болоно.

Мүнөө дайһаа бусажа ерэхэ аза талаангүй байһан эдэ ала дүүнэрэй түрэлхид яһала олоороо, үнэр баянаар Арзагун тосхондо ажаһуудаг.

Һуралсаай жэлэй эхиндэ түрүүшын хэшээл дээрэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда баатарай үхэлөөр унаһан нотагаархид тухай ехэ хөөрэдөөн эмхидхэгдэдэг, үнгэргэгдэдэг болонхой. Энэнь тон һайшаалтай ааб даа. Тиимэшье байнгүй яахаб!

Саг, жэл үнгэржэ ошохо тутам Агуу Илалтын удха шанар, мүн тэрэнэй али зэргын сэнтэйгээр маанадта хүрэжэ ерэнэн тухай хэзээдэшье мартагдахагүй, ходо һанагдажа ябахал даа!

Х. РАДНАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Арзагун тосхоной баатарнуудай хүшөө.
В. Толстихинай фото.

Тайзан дээрэ — бэшүүрэйхид.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

АЗИ ТҮБИЙН ҺОНИНУУДЫН ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ ХОЁРДОХИ..

Тайваниин түбэй банкын мэдээсэлһэнэй ёһоор, 1995 оной январь һарын эхиндэ хариин гүрэнүүдэй валютануудай нөөсэ 92,5 миллиард долларто хүрэнэн байна. Хариин гүрэнүүдэй мүнгэнэй эгээл ехэ эрхэсэ Япондо юм. Харин алтанай хэмжээн 13,565 миллион тройско унци болоно гэхэ гү, али 5,819 миллиард доллар болоно. (тройско 1 унци 31,1035 грамм).

ТАЙВАНЬ, СИНГАПУР, ГОНКОНГ ТҮРҮҮЛНЭ

Бьстнамай экономикын хүгжэлтэдэ хабаадажа байһан хариин гүрэнүүг сооһоо Тайвань, Гонконг ба Сингапур онсо һуури эзэлдэг юм ха. Хариин гүрэнүүдэй тунһаламжын аяар 40 процентнь эдэ гүрэнүүдтэ хабаатай гэхэ гү, али тэрэнэ 11,5 миллиард долларто хүрэнэ. Харин Урга-Корейн "ДЗУ" бүлэг ороной хүгжэлтын 9 һалбаринуудта хабаадана гү, али энэ тунһаламжаны 407 миллион долларто хүрэнэ. Энэ хэрэгтэ Хьлбоото Штагууд аяар 13-дахы һуурида юм ха. "Ази ба Африка" гэнэн сэтгүүлһээ абаба.

